HE MIRAT AQUESTA TERRA

CANTATA-JAZZ PER A COR, SOLISTES I ORQUESTRA

Música: **RICARD GILI** | Textos: **SALVADOR ESPRIU**

LA LOCOMOTORA NEGRA
CORAL SANT JORDI

He mirat aquesta terra

Cantata-jazz per a cor, solistes i orquestra

Música: **Ricard Gili**

Textos: **Salvador Espriu**

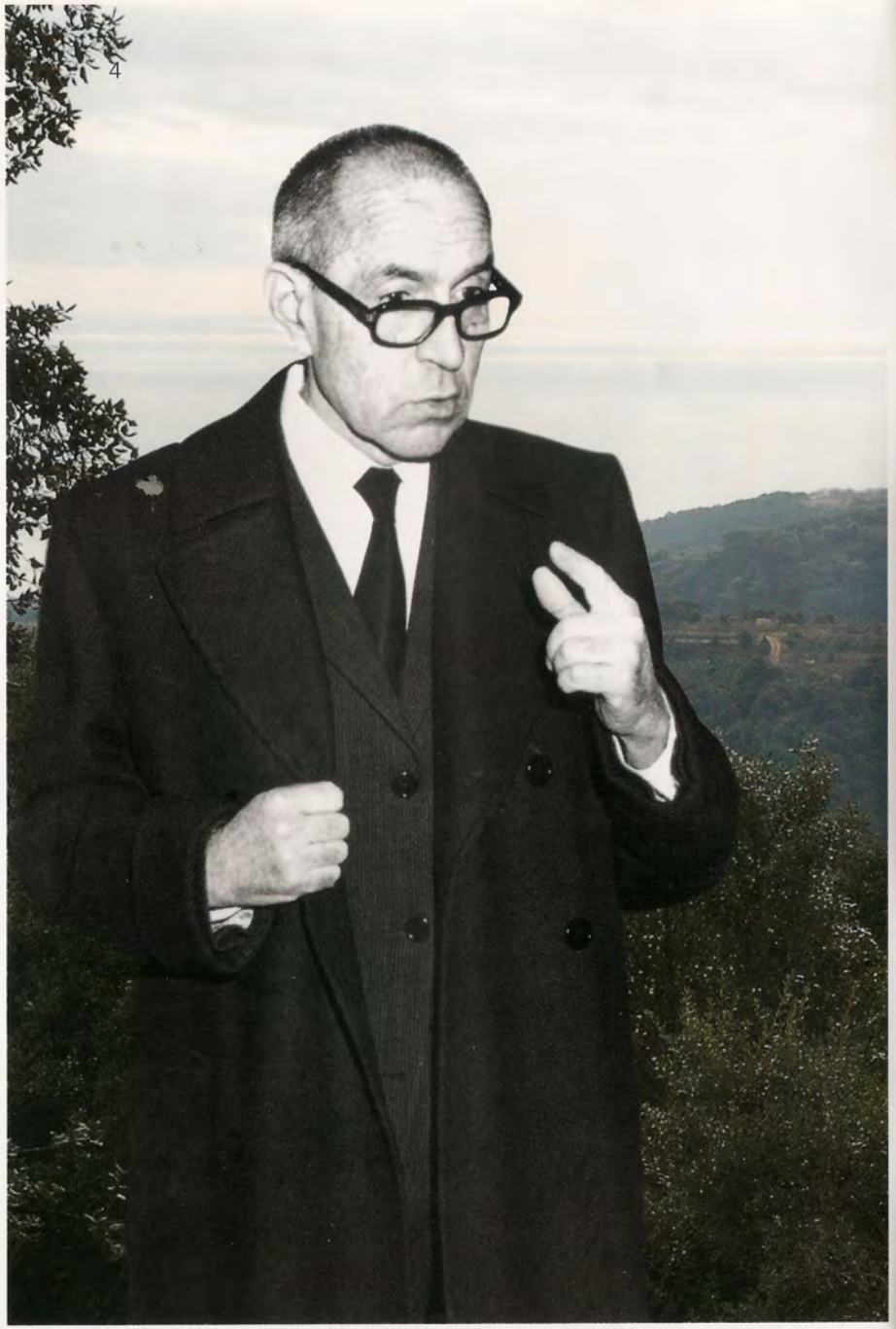

Salvador Espriu

Poeta nacional de Catalunya

Quan va esclatar la guerra civil, Salvador Espriu, nascut el 1913, ja tenia publicats els volums més coneguts de la seva obra en prosa. Veritable *enfant terrible* de la generació que es va donar a conèixer durant els anys de la República, va compaginar l'escriptura amb els estudis de Dret i d'Història Antiga que va cursar amb brillantor a la innovadora Universitat Autònoma de Barcelona.

El daltabaix de la guerra i la mort, l'any 1940, del pare, conegut notari de Barcelona, li van canviar radicalment la vida: les portes de la universitat, tancades, i una família que depenia d' ell. Les inacabables hores d'una feina que odiava, junt amb una censura que només deixava passar el que no entenia, van conduir-lo, per lucidesa, a escriure poesia.

De *Cementiri de Sinera* a *Final del laberint*, una poesia lírica, elegíaca, metafísica. Amb *La pell de brau*, però també amb el *Llibre de Sinera*, sense que es pugui parlar, si la llegíem bé, de trencament, una poesia que s'obria a una dimensió més explícitament cívica, compromesa. És l'Espriu profètic que clama contra la brutalitat de l'opressor i alhora s'indigna amb la covardia de l'oprimit. És, segurament, el que el país li demanava, però també és el que ell creia que calia fer.

La dictadura que s'eternitzava i una oposició que s'ho necessitava tot van convertir-lo, una mica *malgré lui*, en el poeta nacional que tothom sap. Una mena de poeta nacional, però, que no feia cap concessió a les facilitats de l'etiqueta: parlant d'esperança desesperançat, el seu missatge, arrelat en una actitud ètica de pedra picada, va servir el poble aleshores i continua servint-lo ara, per sempre.

La poesia cívica d'Espriu, com tota la seva poesia, és poesia clàssica.

—Sebastià Bonet i Espriu

He mirat aquesta terra

Cantata-jazz per a cor, solistes i orquestra

Música: **Ricard Gili**
Textos: **Salvador Espriu**

La cantata-jazz **He mirat aquesta terra** respon al repte d'intentar donar una nova vida i una nova dimensió al missatge cívic que hi ha dissolt en la poesia de Salvador Espriu al fondre-la amb ritmes i melodies de caire jazzístic.

En plantejar-me aquest repte vaig pensar que el jazz, una música que ha servit a tot un poble, els negres nord-americans, per afermar-se, per pregar, per reivindicar, per fer la gresca més frívola, per ballar, per passar l'estona agradablement, per emocionar-se, fer riure o entendrir-se, ens pot servir a nosaltres per dir amb força, amb convicció i, si convé, amb passió, algunes veritats generals que ens afecten a tots i que, tal com van els temps, poden ser d'una crua i punyent actualitat.

Em va semblar que al final del procés en podria resultar un producte arrelat en el jazz però totalment nostre, nou i actual, en el sentit que no es recolza directament en cap altre referent històric que no sigui el nostre moment i el nostre petit món, tan ben descrit per Salvador Espriu, ja fa bastants anys, però encara, en molts aspectes, d'una innegable i incòmoda vigència.

Resulta curiós i alliçonador comprovar com textos escrits fa mig segle poden correspondre perfectament a situacions ben actuals. Expressions com "*el recte camí d'accés al ple domini de la terra*" o bé, "*anem tancant les portes a la por*", tenen un ressò d'una actualitat inqüestionable i una clara projecció cap al futur.

Vull aquí expressar a tots els que han intervingut en la producció d'aquesta cantata, és a dir, als músics de La Locomotora Negra, als cantaires de la Coral Sant Jordi i al seu director Lluís Vila, als solistes Paula Nogueira i Mú, a la Carme Sansa, responsable dels recitats, al Quim Lecina, director escènic, i a tot l'equip tècnic, el meu sincer agraïment per l'esforç realitzat.

—Ricard Gili

LA LOCOMOTORA NEGRA

Ricard Gili, direcció i trompeta; **Isidre Delgado, Arnau Boix, Ferran Cailà, Miquel Donat**, trompetes; **Marc Trepat, Òscar Font, Xavier Trepat, Víctor González**, trombons; **Lluís Trepat**, saxo alt i clarinet; **Albert Gassull**, saxo alt; **Tomàs González**, saxo tenor; **Toni Gili**, saxo soprano i saxo tenor; **Àngel Molas**, saxo barítón i clarinet; **Tòfol Trepat**, piano; **Albert Romaní**, guitarra; **Jordi Casanovas**, baix; **Carles Gili**, bateria

CORAL SANT JORDI (60 cantaires)

Lluís Vila i Casañas, director

SOLISTES

Paula Nogueira, soprano i **Mú**, tenor

RECITATS

Carme Sansa

DIRECCIÓ ESCÈNICA

Quim Lecina

DIRECCIÓ MUSICAL

Ricard Gili

Concert enregistrat al Palau de la Música de Barcelona el 27 de març de 2009 dintre del X Festival del Mil·lenni organitzat per Concert Studio

FOTOGRAFIES

Martí E. Berenguer

TÈCNICS SALA

Joaquim Isern, sonorització sala; **Txema Orriols**, disseny il·luminació escenari

EQUIP TÈCNIC DVD / CD

Toni Janés, realitzador TVC; **Carles Mestres**, direcció de fotografia Benecé; **Joan Batista**, muntatge TVC; **Papitu Serrahima** i **Olga Vilanova**, muntatge DVD Benecé; **Oleguer Alguersuari**, enregistrament àudio; **Ferran Conangla**, mescla i màster àudio

EQUIP PRODUCCIÓ

Laura Cuadrado, producció TVC; **Francesc Fàbregas**, direcció executiva TVC; **Laia Cirera**, cap de producció Benecé; **Lene Christoffersen**, producció DVD Benecé; **Liliana Fortuny**, grafisme DVD Benecé; **Xavier Atance**, Benecé, i **La Locomotora Negra**, producció executiva

www.lalocomotoranegra.com www.coralsantjordi.cat

La Locomotora Negra és la formació més veterana de l'escena jazzística catalana. En activitat ininterrompuda des del 1971, una dotzena de discs publicats (LP i CD), les seves nombroses actuacions en festivals nacionals i internacionals i la seva participació en diversos espectacles musicals, la situen al capdavant de les formacions estables en l'àmbit del jazz a Catalunya. El 2002 li fou concedida la Creu de Sant Jordi.

La **Coral Sant Jordi** és una de les agrupacions més antigues i prestigioses del món coral català, fundada per l'inoblidable Oriol Martorell. Ha col·laborat amb La Locomotora Negra en el concert *Memorial Duke Ellington* presentat en el Festival Internacional de Barcelona 1999 i ofert en diverses poblacions catalanes entre el 1999 i el 2001. Enregistrament públic del concert publicat per TVC Disc- Plusmusic CD – 1023.03.

Paula Nogueira, soprano mexicana resident a Catalunya, compta amb una notable carrera professional. Després de cursar estudis complets de música al seu país natal, segueix la seva formació a Anglaterra, amb distinció de *The Royal Academy of Music*, als Estats Units, a la *Indiana University Music School* de Bloomington amb Patrícia Stiles, a Viena amb Paulette Herbich i, posteriorment, al Conservatori del Liceu de Barcelona amb Carmen Bustamante. Ha obtingut diversos premis en concursos internacionals i les seves actuacions l'han portada arreu del món.

Mú, cantant originari de Guinea-Bissau i resident des de fa anys a Catalunya, ha col·laborat amb La Locomotora Negra en l'espectacle *De l'Àfrica a Amèrica* (2002) i en el concert *Count Basie 100 Anys* del Festival Internacional de Jazz de Barcelona 2004.

Carme Sansa, actriu catalana de llarga i prestigiosa carrera, al llarg de més de quaranta anys ha dut a terme una enorme aportació a l'escena catalana. Ha rebut en tres ocasions el premi de la crítica teatral de Barcelona i, entre altres guardons, el Sebastià Gasch (1978) per la seva contribució al *music hall* català. El 2004 li fou concedida la Creu de Sant Jordi.

Ricard Gili és membre fundador i director de La Locomotora Negra. Ha donat cursets i conferències de jazz a l'Escola d'Estiu Rosa Sensat, Universitat Catalana d'Estiu (Prada de Conflent), Taller de Músics, Universitat Pompeu Fabra, Escola de Pedagogia Musical, Institut Joan Llongueras i a diversos centres privats. Ha escrit el llibre *El Jazz* (Nova Terra, 1978, Hogar del Libro, 1986) i ha publicat articles a la Revista Musical de Catalunya i al Butlletí del Hot Club de França. Ha estat director artístic del Festival de Jazz de la Costa Brava des de la seva primera edició (1990) fins a l'any 2001. És president de la Fundació Privada Catalana Jazz Clàssic.

Quim Lecina, membre fundador del Teatre Lliure, on ha treballat sovint com a actor i director, ha muntat i dirigit diversos espectacles amb la música com a protagonista (*Em dic Erik Satie, com tothom, Mozart, Salieri i el rèquiem inacabat, Sonata a Kreutzer*) i, en especial el jazz (*Fats Jam, El viatge, La Maga i el Club de la serpiente*). Amb La Locomotora Negra ha col·laborat en els espectacles *De l'Àfrica a Amèrica* (2002) i *Jazzin' and Dancin'* (2005).

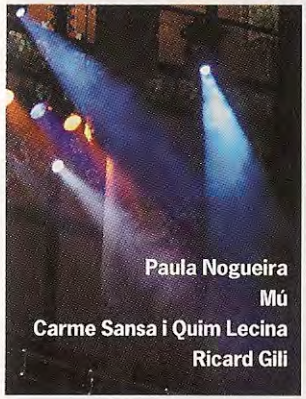

Paula Nogueira
Mú
Carme Sansa i Quim Lecina
Ricard Gili

He mirat aquesta terra

Cantata-jazz per a cor, solistes i orquestra

Música: **Ricard Gili**

Textos: **Salvador Espriu**

1 M'han demanat que parli de la meva Europa *(fragments)*
Inici de càntic en el temple *(fragment)*
2 Pròleg: Viatge a Sinera
3 Poemes I i II de *Cementiri de Sinera*
4 He mirat aquesta terra
5 Poemes I i II de *La pell de brau*
6 La pell fa de tambor
7 Poema XVII del *Llibre de Sinera*
8 L'Onze de Setembre de 1714
9 No revenen les aigües ni a Meribà d'*El caminant i el mur*
10 Cavava la llavor
11 Oració al senyor Sant Jordi de *Per a la bona gent*
12 Baralla de dos cecs captaires
13 Poema XXV de *Cementiri de Sinera*
14 Perquè un dia torni la cançó a Sinera
15 Poema XIX del *Llibre de Sinera*
16 Levem nos bon mayti e no.ns adurmam plus
17 Indesinenter *(1ª meitat)* de *Les cançons d'Ariadna*
18 No s'entenia la cançó de la nit
19 Poema XII de *La pell de brau*
20 Assaig de càntic en el temple
21 Indesinenter *(2ª meitat)* de *Les cançons d'Ariadna*
22 El meu poble i jo
23 Poema XXV de *La pell de brau*
24 Al vell orb preguntava l'esglai
25 *Bis:* El meu poble i jo *(2ª meitat)*
26 *Bis:* Al vell orb preguntava l'esglai *(2ª meitat)*
27 *Bis:* He mirat aquesta terra *(final)*

Contingut CD 1: del tema 1 al 12. CD 2: del tema 13 al 27

Estructura, desenvolupament i significats de la cantata

Aquesta cantata s'ha estructurat a partir d'una selecció de textos poètics de Salvador Espriu que tenen un tema central: l'incert periple que segueix el poble català cap a la seva plena i potser impossible realització com a comunitat nacional. És un viatge, el del seu poble, en què Espriu se sent forçosament i dolorosament implicat, però el seguiment d'aquest viatge resulta indestriable de vivències i recorreguts personals, gens senzills ni rectilinis, amb els seus intents d'evasió o temptacions de reclusió en un món perdut o allunyat de la realitat immediata. Aquesta visió complexa, condicionada, tant pels fets objectius, decebedors o esperançadors, com pels difícils itineraris personals, és el que dóna a aquest cos poètic, en la seva indiscutible unitat de fons, una gran diversitat de registres expressius que queda reflectida en la música que li dóna suport.

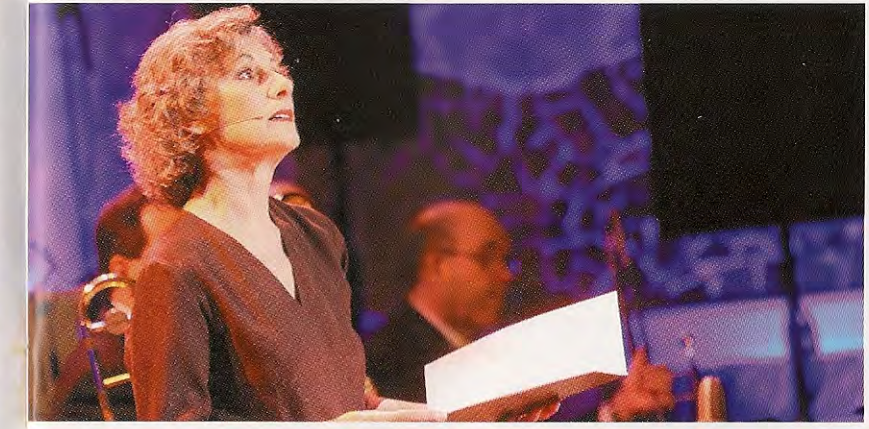

En la tria i ordenament dels diversos textos es pretén associar cada poema a una certa situació o etapa històrica del país: des de l'evocació del nostre passat remot, passant per esdeveniments més recents i terriblement decisius, fins arribar al moment present.

Concretament, la cantata, a part d'un pròleg instrumental, consta d'onze poemes musicats (interpretats per la coral i/o els solistes i l'orquestra) i cadascuna de les interpretacions musicals va precedida d'un poema recitat. Aquest poema recitat, pel seu contingut i comprensió immediata, vindria a ser com una introducció al significat del poema musicat que s'interpreta a continuació. Així, podríem dir que, excepte el text introductori i el pròleg instrumental, cada poema musicat i el recitat que el precedeix formen un bloc temàtic, i és la successió d'aquests blocs temàtics, cadascun amb el seu significat, allò que constitueix el fil argumental de la cantata.

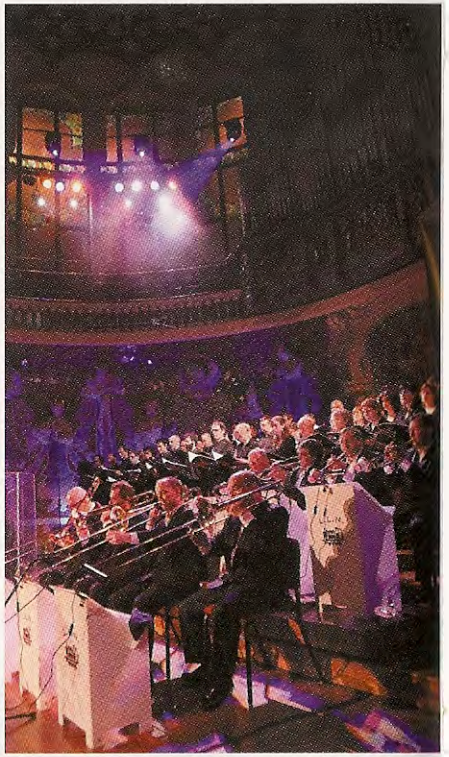

La identificació dels diversos textos i de llurs significats, a través dels quals es desenvolupa la cantata, i les corresponents acotacions d'ordre musical, són els que es donen a continuació.

Textos que componen la cantata

Els textos no s'han editat exactament tal com els va publicar el poeta sinó tal com han estat adaptats a la partitura de la cantata. En molts casos no hi ha cap diferència amb el text original, però, en d'altres hi ha algunes variacions que hem volgut reflectir aquí per facilitar a l'oient el seguiment de les interpretacions. No parlem pas de modificacions del text original sinó tan sols de la inclusió de les repeticions de versos o d'estrofes senceres que la mètrica o l'arranjament musical requerien.

Els textos recitats que precedeixen cadascuna de les interpretacions musicals no han sofert cap modificació i la seva missió no és altra que la d'introduir-nos en la temàtica i el clima del poema musicat que s'interpreta a continuació.

1 **M'han demanat que parli de la meva Europa** *(fragments)*
Inici de càntic en el temple *(fragment)*
Recitat per Ricard Gili

Aquest primer text té una funció introductòria i ve a ser una mena de declaració de principis proclamada per l'*Altíssim*, personatge que apareix en determinades obres teatrals d'Espriu.

(M'han demanat que parli de la meva Europa)
Jo sóc d'una petita terra
sense rius de debò, sovint assedegada de pluja,
pobra d'arbres, gairebé privada de boscos,
escassa de planures, excessiva de muntanyes,
estesa per llevant al llarg de la vella mar
que atansa el dificil i sangonós diàleg
de tres continents.

Que diversa la meva petita terra
i com ha hagut de sofrir, durant segles i mil·lenaris,
la violència de diversos pobles,
les aspres guerres civils enceses dintre els seus límits . . .

(Inici de càntic en el temple)
Però hem viscut per salvar-vos els mots,
per retornar-vos el nom de cada cosa,
perquè seguíssiu el recte camí
d'accés al ple domini de la terra.

Ara digueu: "Ens mantindrem fidels
per sempre més al servei d'aquest poble."

2 **Pròleg: Viatge a Sinera**
Interpretació instrumental
Solista: Toni Gili (saxo soprano)

Aquest pròleg instrumental pretén ser un resum fet música de l'itinerari vital i sentimental del poeta en tant que testimoni del procés històric que segueix el seu país. Els tempos i climes musicals són molt canviants com correspon a aquest procés ple de daltabaixos. L'instrument solista, el saxo soprano, amb sonoritats que evoquen la tenora, assumeix el rol de protagonista i ve a ser com la veu interior del poeta.

3-4

En aquest bloc se'ns presenten els dos principals protagonistes del drama: el poeta i la seva terra. El poeta expressa el seu amor, sovint tenyit de nostàlgia, per aquest tros concret de la seva pàtria, Sinera, on es formà el seu imaginari poètic i que a la llarga esdevindria un mite i el símbol del país sencer.

Aquest amor expressat per la insistent mirada del poeta sobre la seva terra en diversos moments del dia, estacions de l'any o èpoques de la vida, dóna peu a una mena de collage musical en què cada fragment de música instrumental introdueix el clima propi de l'estrofa cantada que segueix.

3 Poemes I i II de *Cementiri de Sinera*

Recitat per Carme Sansa

Pels rials baixa el carro
del sol, des de carenes
de fonollars i vinyes
que jo sempre recordo.
Passejaré per l'ordre
de verds xiprers immòbils
damunt la mar en calma.

Quina petita pàtria
encercla el cementiri!
Aquesta mar, Sinera,
turons de pins i vinya,
pols de rials. No estimo
res més, excepte l'ombra
viatgera d'un núvol
i el lent record dels dies
que són passats per sempre.

4 He mirat aquesta terra (Poema XXIV del *Llibre de Sinera*)

Per a cor i orquestra

Quan la llum pujada des del fons del mar
a llevant comença just a tremolar,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Quan per la muntanya que tanca el ponent
el falcó s'enduia la claror del cel,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Mentre bleixa l'aire malalt de la nit
i boques de fosca fressen als camins,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Quan la pluja porta l'olor de la pols
de les fulles aspres del llunyans alocs,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Quan el vent es parla en la solitud
dels meus morts que riuen d'estar sempre junts,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Mentre m'envelleixo en el llarg esforç
de passar la rella damunt els records,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Quan l'estiu ajaça per tot l'adormit camp
l'ample silenci que estenen els grills,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Mentre comprenien savis dits de cec
com l'hivern despulla la son dels sarments,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

Quan la desbocada força dels cavalls
de l'aiguat de sobte baixa pels rials,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra.

He mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra,
he mirat aquesta terra, etc.

5-6

Aquest bloc tracta del marc geogràfic i històric, Sepharad (Espanya), on està ubicada la terra del poeta, escenari de lluites seculars que han portat el propi país a successives derrotes. La imatge de la pell de brau percudida per la por i pel galop d'un cavall enfollit, com dos dels terribles flagells que pateix Sepharad, dóna peu a una música molt rítmica i crispada.

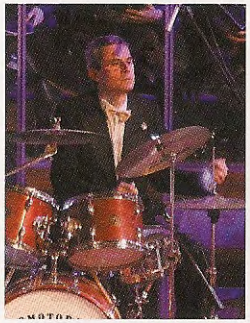

5 Poemes I i II de *La pell de brau*

Recitat per Carme Sansa

El brau, en l'arena de Sepharad,
envestia l'estesa pell
i en fa, enlairant-la, bandera.
Contra el vent, aquesta pell
de toro, del brau cobert de sang,
és ja parrac espesseït per l'or
del sol, per sempre lliurat al martiri
del temps, oració nostra
i blasfèmia nostra.
Alhora víctima, botxí,
odi, amor, lament i rialla,
sota la closa eternitat del cel.

Ets estesa pell de brau,
vella Sepharad.
El sol no pot assecar,
pell de brau,
la sang que tots hem vessat,
la que vessarem demà,
pell de brau.
Si esguardo damunt la mar,
si em perdo lluny en el cant,
si m'endinso somni enllà,
sempre que goso mirar
el meu cor i el seu esglai,
veig l'estesa pell de brau,
vella Sepharad.

6 La pell fa de tambor (Poema III de *La pell de brau*)

Per a cor i orquestra

Solistes: Marc Trepat (trombó), Carles Gili (bateria)

La pell fa
de tambor
percudit
per les mans
de la por,
percudit
per les mans
de la por.

La pell fa
de tambor
percudit
per les mans
de la por,
percudit
pel galop
del cavall
que no pot
conquerir
l' últim guany
del repòs.

Sepharad
i la mort,
cavall flac,
cavall foll:
tot sovint
no destries
llur nom
en el somni
del temps
dolorós,
dolorós,
dolorós!!!

Final:
Tot sovint
no destries
llur nom
en el somni
del temps
dolorós,
dolorós,
dolorós!!!

7-8

Aquest bloc tracta dels sentiments de dolor i desesperança que acompanyen aquest país des de la derrota segurament més decisiva que ha sofert en la seva història. Tanmateix, malgrat tot, apareix al final una espurna d'esperança en el futur.

La música reflecteix aquest doble estat d'ànim. El primer tema, a la manera d'un coral de Bach cantant *a capella* pel cor, expressa la resignació davant de la desfeta; el solo de trompeta vol ser un crit de resistència i la part coral final és una crida a l'esperança.

7 **Poema XVII del *Llibre de Sinera***
Recitat per Carme Sansa

Aquesta tristesa, immensa, glaçadora,
que plana des de sempre damunt nostre,
fa que sentim proper l'acabament d'un món.
Però qui sap si algú, des del mar de naufragi,
un dia guanyarà la clara riba
i ordenarà de nou el pas afermat
pels oberts i dreturers camins.
Aleshores serà potser comprès el cant
que s'elevà i amb molt dolor venia
del cor mateix d'aquesta nit.

8 **L'Onze de Setembre de 1714** *(Les cançons d'Ariadna)*
Per a cor i orquestra
Solista: Ferran Cailà (trompeta)

Almenys ens han deixat
l'honor de caure sols.
En la desesperança,
acceptem la foscor.

Demà retornarem
al treball, a l'esforç.
Dreçats, hem de cavar
als bancals de la por.

Aprofundim rars pous
als orbs ulls de la Mort.
Enllà d'aigües llotoses
terra bona, llavor.

9-10

Aquest bloc ens remet a la darrera postguerra i vol fer palesa la terrible dificultat amb què el país ha d'enfrontar-se després de cada derrota per intentar el seu redreçament. És un treball fet sempre en circumstàncies adverses i sense que hi hagi possibilitat de recollir-ne els fruits.

El tema musical és una balada feta a mida del sentiment de treball estèril que assetja el poeta, sempre observat, això sí, per l'*Ull* que no el deixa mai reposar ni abandonar-se.

9 **No revenen les aigües ni a Meribà d'*El caminant i el mur***
Recitat per Carme Sansa

Un vell setembre duia
aire nou de la mar a polsoses
atzavares, a vinyes
mortes de set. Quan vingui
la pregada, difícil pluja,
s'ajaurà damunt ossos
de terra, sols en l'odi
dels nopals. Oh, les aspres,
desolades paraules
que Déu no escolta, l'àrid
esforç d'aquest meu poble
sense esperances d'aigua,
sense demà! Ja para
el feble vent, i miro
com ens dóna un altíssim
vol d'ocells, en lents cercles,
la darrera resposta.

10 **Cavava la llavor** (Poema XVI de *Final del Laberint*)
Per a soprano i orquestra
Solistes: Paula Nogueira (vocal), Toni Gili (saxo tenor)

Cavava la llavor
al cor de la secada.
De sol a sol vinclat,
no puc ja redreçar-me.

Obria a cops de pic,
en el record de marbre,
un clot on ben colgar
les mortes esperances.

Treballo durament
en àrides paraules.
S'agosta la cançó,
quan provo d'entonar-la.

Aprofundia el pou,
del vident que m'esguarda.
No dormen mai els ulls
fixos al fons de l'aigua.

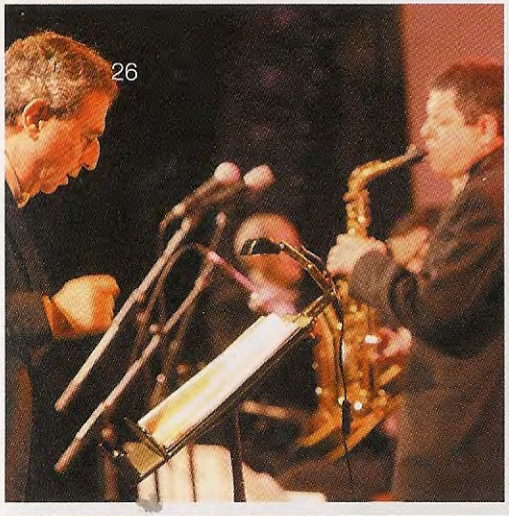

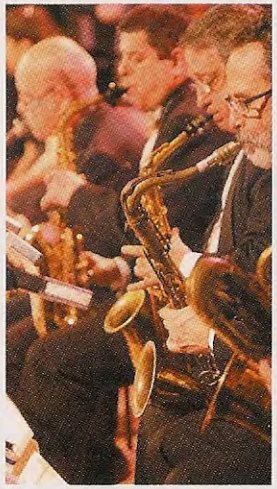

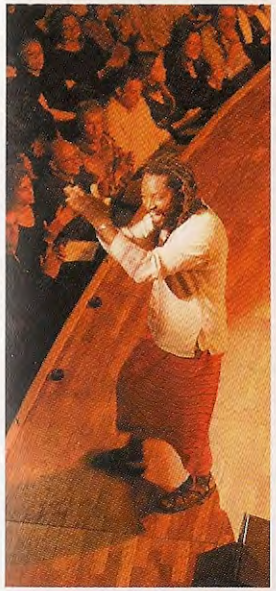

L.L.N.

13-14

Aquest bloc desgrana una llarga meditació del poeta a través de la qual apareixen successivament diverses vivències i sentiments: un intent de recloure's en un passat idíl·lic i somniat, el trencament d'aquest somni produït per la irrupció de la dura realitat, la percepció d'haver esdevingut un ésser incomprès, la pèrdua definitiva dels mites i personatges que poblaren la seva infantesa, la impotència contra tanta adversitat i, al final, un clam agònic davant del perill d'extinció de la pròpia llengua.

13 Poema XXV de *Cementiri de Sinera*

Recitat per Carme Sansa

A la vora del mar. Tenia
una casa, el meu somni,
a la vora del mar.

Alta proa. Per lliures
camins d'aigua, l'esvelta
barca que jo manava.

Els ulls sabien
tot el repòs i l'ordre
d'una petita pàtria.

Com necessito
contar-te la basarda
que fa la pluja als vidres!

Avui cau nit de fosca
damunt la meva casa.
Les roques negres
m'atrauen a naufragi.

Captiu del càntic,
el meu esforç inútil,
qui pot guiar-me a l'alba?

Ran de la mar tenia
una casa, un lent somni.

14 Perquè un dia torni la cançó a Sinera (*Les Hores III*)

Per a soprano, cor i orquestra
Solistes: Lluís Trepat (clarinet), Paula Nogueira (vocal)

El meu somni lent
de la gran pau blanca
sota el cel clement.

Passo pels camins
encalmats que porten
la claror dels cims.

És un temps parat
a les vinyes altes,
per damunt del mar.

He parat el temps
i records que estimo
guardo de l'hivern.

Però tu riuràs,
car veus com es tanquen
llavis catalans.

I es baden al sol
boques de captaires,
plagues de leprós.

Ningú no ha comprès
el que jo volia
que de mi es salvés.

Mai no ha entès ningú
per què sempre parlo
del meu món perdut.

Les paraules són
forques d'on a trossos
penjo la raó.

Branden a ple vent
cordes que no poden
suportar més pes.

El càntic és lluny,
i la greu campana
toca pels difunts.

Ha cessat el ball
de l'altiva monja
i de l'embriac.

La dansa també
del pelut dimoni
amb la reina Esther.

Ja no volta l'ós.
He llegit el llibre
del Predicador.

Deso a poc a poc
dintre de la capsa
tots els meus ninots.

Ara he de callar,
que no tinc prou força
contra tant de mal.

D'un mal tan antic
aquesta veu feble
no et sabrà guarir.

En un estrany buit,
manen el silenci
i la solitud.

Sols queden uns noms:
arbre, casa, terra,

Sols queden uns noms:
gleva, dona, solc.

Només fràgils mots
de la meva llengua,
arrel i llavor.

La mar, el vell pi,
pressentida barca.
La por de morir.

15-16

En contrast amb el pessimisme del bloc anterior, el present porta un aire de franc optimisme. Cal situar aquest sentiment al principi de la dècada dels seixanta, quan certs fenòmens (la Nova Cançó, les lluites obreres i estudiantils, etc.) podien donar peu a creure en un final no gaire llunyà de la dictadura.

El ritme adoptat en el tema musical és propi d'un ball de moda d'aquella època: el twist.

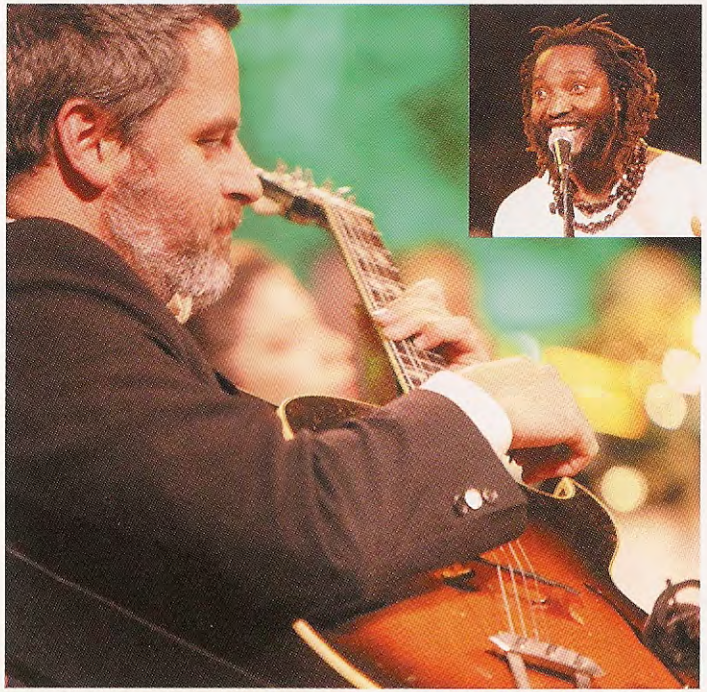

15 Poema XIX del *Llibre de Sinera*

Recitat per Carme Sansa

La llum imaginada ha triat el recer.
Aquesta llum espera l'atansament real de la llum.
Ocell que en saps l'origen, obre l'esguard
de l'ull sense parpella damunt el jardí.
Rera quedà el fosc vent del desert,
l'hostil llebrer vençut de l'àrid malson.
Començarà la tremolor d'un himne
en els llavis secrets de cada cosa.
Car ara el jove sol venia regalimós de mar
i puja, clarosa quietud, a poc a poc, deturant-se,
pel camí, tan blanc i llis de l'alta paret.

16 Levem nos bon mayti e no.ns adurmam plus

Per a tenor i orquestra

Solistes: Mú (vocal), Albert Romaní (guitarra), Albert Gassull (saxo alt)

Si volíeu escoltar
obriríeu la finestra.
Per esglaons de cançó,
veritats pugen de pressa.

Al mateix cor de la nit
un nou càntic començava
perquè us acompanyi el pas
al llindar de l'esperança.

Cal cremar tot el record
d'un ahir ple de tristesa
a fogueres del demà
que ja és temps avui d'encendre.

Esguardeu sempre endavant,
deixeu els plors endarrere.
Aixecat del fons del mar,
el sol jove vermelleja.

Desvetllada pel meu crit
del malson, la claror lenta,
àvida de cada solc,
caminava l'ampla terra.

S'ajaçava pel sorral,
abrillanta blanques veles.
Cavalcant al llom del vent,
tramuntava la carena.

Dintre l'ordre de la llum
vèiem resplendir la casa
que miràrem de guardar
quan desgovernaven lladres.

L'aire duia bona olor
de blat tendre, de ginesta.
És salvada del perill
de morir-se la rosella,

Sentiu ara com el cant
trossejava la cadena,
la vilesa de la por
que lligà la nostra llengua.

Una veu, les dues mans,
unes fortes mans esteses.
Desperteu-vos, els obrers,
car és l'hora de la feina.
Desperteu-vos, gent del camp
car és l'hora de la sega.

17-18

Com a contrapunt a l'optimisme expressat en el bloc anterior, el poeta denuncia els vicis i febleses propis de la gent del seu país: la liquidació del patrimoni col·lectiu, l'abandó de la llengua, la connivència amb el poder, el servilisme, etc.

A la primera estrofa del tema musical, cantada pel cor en tempo lent, segueix la part central, en tempo mitjà, a la manera d'un *Gospel Song*, en que intervenen alternativament el solista i el cor. En l'estrofa final, cantada pel cor, es torna al tempo lent, mentre el solista recita alguns dels versos més punyents de les estrofes anteriors.

17 **Indesinenter** (*1ª meitat*) **de *Les cançons d'Ariadna***
Recitat per Carme Sansa

Nosaltres sabíem
d'un únic senyor
i vèiem com
esdevenia
gos.
Envilit pel ventre,
per l'afalac al ventre,
per la por,
s'ajup sota el fuet
amb foll oblit
de la raó
que té.
Arnat, menjat
de plagues,
sense parar llepava
l'aspra mà
que l'ha fermat
des de tant temps
al fang.
Li hauria estat
senzill de fer
del seu silenci mur
impenetrable, altíssim:
va triar
la gran vergonya mansa
dels lladrucs.

18 **No s'entenia la cançó de la nit** (Poema XVIII del *Llibre de Sinera*)
Per a tenor, cor i orquestra
Solistes: Mú (vocal), Ricard Gili (trompeta)

No s'entenia la cançó de la nit,
de tan clares com eren les paraules.

Bis { *"T'avens a vendre per engrunes d'or*
l'antic solar on has bastit la casa.
Als fills imposes, car els vols senyors,
guisofis agres d'una llengua estranya.

Bis { *Arran sempre de terra, el teu musell*
s'afina barrigant entre deixalles.

Bis { *L'amo t'encerta cada dia el llom,*
en fer-ne dòcil blanc d'escopinades.
Grunys de plaer i ben humil t'ajups
sota el fuet i les burles més grasses."

Cor (cantat): *D'aquella mar venia l'aspre cant,*
Tenor (recitat): T'avens a vendre per engrunes d'or
l'antic solar on has bastit la casa.
Cor (cantat): *d'una veu d'ira que no pot cansar-se,*
Tenor (recitat): Als fill imposes, car els vols senyors,
guisofis agres d'una llengua estranya.
Cor (cantat): *D'aquella mar venia l'aspre cant,*
Tenor (recitat): L'amo t'encerta cada dia el llom
en fer-ne dòcil blanc d'escopinades.
Cor (cantat): *d'una veu d'ira que no pot cansar-se,*
Tenor (recitat): Grunys de plaer i ben humil t'ajups
sota el fuet i les burles més grasses.
Cor (cantat): *Des de molt lluny volà com un falcó*
d'esteses ales amples.
Entrava llargament en el recer
del jardí dels cinc arbres.

21-22

Malgrat tots els mals i desgràcies que pateix el seu poble, el poeta fa una crida a l'esperança i l'exhorta perquè s'alci i camini cap al seu destí. Amb forma de *Gospel Song*, amb contínues crides i respostes entre el solista i el cor, i amb solos instrumentals diversos, aquesta música vol comunicar entusiasme enllà de les paraules.

21 **Indesinenter** (*2ª meitat*) **de** ***Les cançons d'Ariadna***

Recitat per Carme Sansa

Mai no hem pogut,
però, desesperar
del vell vençut
i elevem en la nit
un cant a crits,
car les paraules vessen
de sentit.
L'aigua, la terra,
l'aire, el foc
són seus,
si s'arrisca d'un cop
a ser qui és.

Caldrà que digui
de seguida prou,
que vulgui ara
caminar de nou,
alçat, sense repòs,
per sempre més
home salvat en poble,
contra el vent.
Salvat en poble,
ja l'amo de tot,
no gos mesell,
sinó l'únic senyor.

22 **El meu poble i jo** (*Les cançons d'Ariadna*)

Per a tenor, cor i orquestra

Solistes: Mú (vocal), Miquel Donat (trompeta), Toni Gili (saxo tenor), Marc Trepat (trombó)

Bevíem a glops
aspres vins de burla
el meu poble i jo.

Escoltàvem forts
arguments del sabre
el meu poble i jo.

Una tal lliçó
hem hagut d'entendre
el meu poble i jo,
el meu poble i jo.

La mateixa sort
ens uní per sempre:
el meu poble i jo.

Senyor, servidor?
Som indestriables
el meu poble i jo.

Tenim la raó
contra bords i lladres
el meu poble i jo,
el meu poble i jo.

Salvàvem els mots
de la nostra llengua
el meu poble i jo.

A baixar graons
de dol apreníem
el meu poble i jo.

Davallats al pou,
esguardem enlaire
el meu poble i jo,
el meu poble i jo.

Ens alcem tots dos
en encesa espera,
el meu poble i jo,
el meu poble i jo.

23-24

Finalment, el poeta obre un gran interrogant que no tancarà: quin serà el futur del seu poble? Coneix la seva capacitat de resistència, veu fets esperançadors i com s'allunyen els pitjors mals, però també coneix les flaqueses i vicis de la pròpia gent. Sense una resposta clara, només pot fer una darrera crida a mantenir la fidelitat al país i a restablir-ne la dignitat. Amb un tempo lent, el tema musical tindrà primer un to tímid, dubitatiu i expectant, per anar-se afermant al llarg de la interpretació i acabar amb una mena d'himne ple de força i convicció.

23 **Poema XXV de *La pell de brau***
Recitat per per Ricard Gili i Carme Sansa

Direm la veritat, sense repòs,
per l'honor de servir, sota els peus de tots.

Detestem els grans ventres, els grans mots,
la indecent parenceria de l'or,
les cartes mal donades de la sort,
el fum espès d'encens al poderós.
És ara vil el poble de senyors,
s'ajup en el seu odi com un gos,
lladra de lluny, de prop admet bastó,
enllà del fang segueix camins de mort.

Amb la cançó bastim en la foscor
altes parets de somni, a recer d'aquest torb.
Ve per la nit remor de moltes fonts:
anem tancant les portes a la por.

24 **Al vell orb preguntava l'esglai** (Poema VIII del *Llibre de Sinera*)
Per a soprano, cor i orquestra
Solista: Paula Nogueira (vocal)

Al vell orb preguntava l'esglai
si el meu poble tindria demà.
I la boca sense llavis començà
la riota que no para mai.

La destral de la llum en els caps.
El carrer se'ns tornava fornal.
Una mica d'oreig de la mar
arribava de sobte als portals.

Els ulls blancs ja no eren davant
la temença que havia parlat.
Ara els passos s'allunyen enllà
dels immòbils xiprers vigilants.

Repreníem el somni tenaç
–contra el bou, el serpent, el senglar–
de la nostra difícil bondat,
de la nostra viril dignitat,
de la nostra fidel llibertat.

de la nostra difícil bondat,
de la nostra viril dignitat,
de la nostra fidel llibertat.

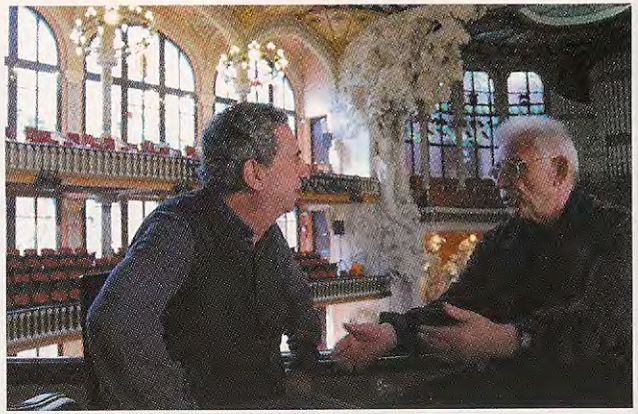

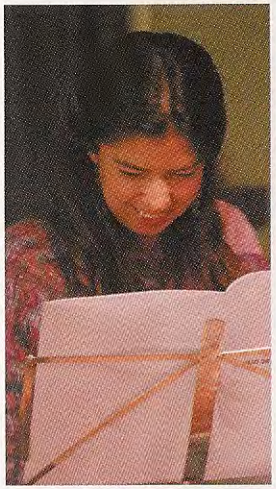

Amb música ho escoltaries potser millor

Un documental de Black Train Films

Nota del director:

Corria la primavera del 2008 quan en Richard Galvani, veritable *alma mater* de Black Train Films, em va informar de la existència de la cantata *He mirat aquesta terra*. Feia poc que jo havia començat a col·laborar amb aquesta productora arran d'un altre projecte documental relacionat amb la mateixa Locomotora Negra i en Richard es preguntava sobre la conveniència o no d'incloure aquell tema, el de la cantata, en el projecte que tenia entre mans, pel que potser suposava de desviar-se del propòsit inicial. La meva primera impressió, pel que ell m'explicava, era certament que això s'allunyava una mica del que es volia mostrar en el documental, sense que això signifiqués que no fos interessant. En Richard, que ha desenvolupat un olfacte considerable per a aquestes coses, tenia la intuïció que darrere la cantata hi bategava quelcom molt interessant i em va plantejar la idea de fer-ne esment, d'una manera o altra, en el documental, encara que fos com un curtmetratge paral·lel afegit. "Un extra per al DVD, almenys", deia.

Al cap de poc de conèixer en Ricard Gili, de parlar amb ell sobre la cantata i de veure el que s'estava coent en els assajos, li vaig dir que no només veia difícil condensar tot el que era (i significava) la cantata en un curt, sinó que, a més, ho trobava injust. Mereixia molt més que això. Per ser sincer, crec que en Richard també ho pensava i necessitava una segona opinió, perquè assumir aquest fet significava, o bé renunciar a la idea, per les complicacions pròpies de produir dos documentals alhora, o bé tirar endavant amb un nou projecte, malgrat tot.

No era pas una decisió fàcil. No era quelcom que es pogués plantejar de fer un cop acabat el primer projecte. Entenguem-nos, és clar que es podria haver fet, però ens hauríem perdut el que ara teníem a l'abast: poder fer el seguiment, dia a dia, de la preparació i aixecament d'aquesta obra extraordinària que és *He mirat aquesta terra*, dels primers assajos fins al dia de l'estrena al Palau de

la Música. I bé, si ara estic escrivint aquestes línies es deu al fet que en Richard va decidir córrer el risc, tot confiant el projecte en les meves mans. Gràcies, Richard.

Un gran documentalista anomenat Frederick Wiseman diu que fer un documental és condensar una experiència. El que jo he intentat fer amb aquesta pel·lícula, primer de tot, ha estat això: fer partícip a l'espectador de l'experiència que jo mateix he viscut: veure el procés de construcció i posada en escena de l'obra, des del primer moment en què la cantata només era un grapat de melodies al piano de casa els Gili, fins a la escenificació final en el Palau, amb més de setanta persones en escena; des del titubeig inicial a la rauxa final, convertint a qui vegi la pel·lícula en testimoni privilegiat de tot plegat, com jo ho vaig ser.

A més d'això, he intentat presentar els personatges més rellevants de la cantata, fent especial insistència en els dos protagonistes principals: en Ricard Gili i en Salvador Espriu. L'Espriu ha estat la figura absent que ha planat per damunt de tot el projecte. A l'hora de fer el documental he considerat que les intencions d'en Gili quedarien més clares si introduíem l'espectador al pensament i el caràcter del poeta, en un retrat que vol ser també una reivindicació de la seva figura. (Fins i tot el títol del documental és el d'un dels seus poemes.)

I en Ricard Gili... No hi hauria cantata sense ell, però tampoc tindríem documental sense ell. La seva empenta contagiosa, el seu compromís cívic i la seva humilitat i senzillesa a l'hora d'obrir-se a nosaltres han estat cabdals. Un documental és bo en la mesura que ho són els seus personatges. Els mèrits d'aquest s'han d'atribuir a en Gili. I res em sabria més greu que pensar que no l'he pogut presentar degudament i que no li he fet justícia, a ell o a la seva obra. Si ho he aconseguit o no... això, ara, queda a judici del públic.

He tingut al meu voltant un equip esplèndid i talentós, de professionalitat inqüestionable i paciència infinita. Vàrem rodar el primer pla d'un assaig de la cantata el maig del 2008. I els darrers plans els dies dels concerts al Palau de la Música, el març del 2009. Entre una cosa i una altra va passar gairebé un any, durant el qual ens vàrem convertir en una paparra dels músics, dels cantaires de la coral, dels solistes i dels directors, seguint-los a tot arreu, demanant-los entrevistes, emprenyant-los muntant llums en llocs impracticables i penjant-los

micròfons i demés ferralla audiovisual. Encara no sé com no ens van engegar a dida. En qualsevol cas, els agraeixo a tots, en nom meu i de tot l'equip, la seva paciència i generositat. Ens van fer sentir partícips d'un moment únic. Ara només desitjaria haver-ho traduït dignament en imatges i compartir-ho amb l'espectador.

—Daniel Jariod
Novembre del 2009

EQUIP TÈCNIC

PRODUCTOR EXECUTIU	Richard Galvani
DIRECCIÓ	Daniel Jariod
CAP DE PRODUCCIÓ	Marieke van den Bersselaar
FOTOGRAFIA	Pol Orpinell
SO	David Mata
POSTPRODUCCIÓ	Marta Busto
REFORÇOS DE CÀMERA	José Luis Pulido
	Juan Carlos Vega
	Salvador Sunyer
	Anna Casals
REFORÇOS DE SO	Francesc Canals
	Philippos Vardakas
	Aritz Sanjurjo
	Anna Casals
DISSENY GRÀFIC	Betty Bigas
CORRECCIÓ DE COLOR	Jordi Miralles
MESCLA DE SO	Àlex Vilches

AGRAÏMENTS

Família Salvador Espriu; Sebastià Bonet Espriu, Isabel Bonet Espriu; Raimon; Annalisa Corti; Josep Maria Castellet; Edicions 62: Mariona Muniesa; Berta Cabré; Salvador Giner; Jazzroom i Cova del Drac: Joan i Marta Mas; Nau Ivanow: Xavi Basiana; Tatiana Vallejo; Teatre Romea; Ajuntament d'Arenys de Mar, Regidora de Cultura: Isabel Roig, Premsa i Comunicació: Marc Vidal, Policia Local d'Arenys de Mar; Centre de Documentació i Recerca Salvador Espriu: Montse Caba; Teatre Principal d'Arenys: Juan Iglesias; Palau de la Música Catalana, Concert Studio: Martín Pérez Lombarte; Laura Perpinyà; I Punt: Joan Vilalta i Coto Aldás; Benecé Produccions; Òmnium Cultural; Gravacions Palau, so: Ferran Conangla, Oleguer Alguersuari i Quim Isern; llums: Txema Orriols; Taller de Documental 3r escac: Aleix, Alexandra, Andrés, Anna, Cécile, Chema, Eugeni, Jana, Júlia, Marc, Salvador i Sergi.

>bnc |